

Aan de raad van de gemeente Emmen

**Ontwikkeling, Beleid en
Directiestaf**

team
OBD-RU

ons kenmerk	uw kenmerk	bijlage	behandeld door
16.076157	--	1	W.J. Bijsterbosch
datum	telefoon		e-mail
7 december 2016	14 0591		gemeente@emmen.nl

onderwerp
Laatste fase onderzoek verwerkingsmethoden productiewater Schoonebeek

Geachte leden van de raad,

Hierbij informeren wij u over de laatste ontwikkelingen met betrekking tot het onderzoek 'Herafweging productiewater Schoonebeek' van de Nederlandse Aardoliemaatschappij (NAM).

Op 30 juni 2016 (kenmerk 16.047961) hebben wij u geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot het herafwegingsproces. Dit naar aanleiding van het gereedkomen van het rapport 'Tussenrapportage Herafweging productiewater Schoonebeek - Eindrapport alternatievenafweging', d.d. 28 juni 2016 dat in opdracht van de NAM is uitgevoerd. In deze tussenrapportage zijn een vijftal alternatieve verwerkingsmethoden voor het bij de oliewinning vrijkomende productiewater op hoofdlijnen uitgewerkt.

Zoals in de brief van 30 juni al is aangegeven, zou de minister van Economische Zaken (verder minister van EZ te noemen) vervolgens een besluit nemen welke alternatieven in meer detail moeten worden uitgewerkt. Voordat hij dit besluit zou nemen, zouden er nog aanvullende adviezen binnenkomen van de Cie-mer¹, en de kennisinstututen Deltares en TNO. Ook zou de minister een consultatieronde organiseren waarin met betrokken partijen gesproken zal worden over de impact, risico's, voor- en nadelen van de verschillende alternatieven in relatie tot de zorgen en aandachtspunten die geïnventariseerd zijn.

De betrokken bestuurlijke partijen (de leden van de voormalige Begeleidingscommissie) hebben zowel schriftelijk als tijdens een mondelinge consultatie op 6 oktober 2016 hun voorkeur voor één of meerdere opties kenbaar gemaakt aan de minister van EZ. Voor onze reactie aan de minister verwijzen wij u naar de gezamenlijke brief van de provincie Drenthe en de gemeenten Coevorden en Emmen van 26 september 2016, waarvan u een afschrift heeft ontvangen (kenmerk 16.062641). Daarnaast zijn ook private belanghebbenden (het burgerinitiatief 'Stichting Stop Afvalwater Twente', de NAM en Vitens) door de minister geconsulteerd.

---

¹ Cie-mer staat voor de commissie milieueffectrapportage. Dit is een onafhankelijke commissie van milieudeskundigen die advies uitbrengt over de milieu-effecten.

Op basis van de 'Tussenrapportage' en de voorkeuren van de geraadpleegde partijen heeft de minister van EZ drie door de NAM in detail door te rekenen verwerkingsopties geselecteerd. Het betreft:

- Alternatief 1: volledige zuivering
- Alternatief 4: waterinjectie in Twente en Drenthe
- Alternatief 5: waterinjectie in Drenthe onder kleisteen

Opgemerkt wordt dat alternatief 5 is aangedragen door het burgerinitiatief 'Stichting Stop Afvalwater Twente'. Het alternatief was weliswaar als bijlage toegevoegd aan de tussenrapportage maar is destijds geen onderdeel geweest van de afweging. De minister heeft echter toch besloten om dit alternatief mee te nemen in de eindafweging.

De minister heeft de NAM ook gevraagd om in de uitwerking van alternatief 1 de innovatieve zuiveringstechnologie die genoemd is door de TU Delft en de technologie van Saltech mee te nemen. Wat betreft de alternatieven 4 en 5 dient de NAM het Roswinkelveld buiten beschouwing te laten vanwege de in het verleden gebleken aardbevingsgevoeligheid. Conform het voorschrift in de vergunning zal de NAM voor de vergelijking de CE methodiek² gebruiken.

Het verdere verloop van het herafwegingsproces ziet er als volgt uit (op basis van informatie van minister van EZ):

november/december 2016:

- de gekozen alternatieven worden in detail uitgewerkt

19 december 2016:

- het rapport wordt opgeleverd en aan de minister van EZ aangeboden;
- de minister van EZ legt het rapport voor advies voor aan de Commissie voor de milieu-effectrapportage en Deltares;

24 januari 2017:

- bestuurlijk overleg over de uitkomst van de evaluatie

eind januari 2017:

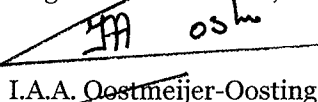
- de minister neemt een besluit.

De minister betreft de gevraagde adviezen en reacties bij zijn besluit. Tijdens de bestuurlijk consultatie van 6 oktober 2016 is aangegeven dat de minister de aspecten draagvlak, haalbaarheid (technisch, economisch, vergunbaarheid) en milieu zal wegen - waarbij aan deze aspecten niet op voorhand een onderscheiden gewicht is toegekend. Met betrekking tot het aspect 'economie' werd vermeld dat de minister in de Kamer op 15 september 2016 al aangaf daarbij te denken aan het aantal banen en het profijt voor de schatkist. De bedrijfseconomische afweging ligt bij de NAM.

Wanneer de minister een keuze maakt voor een andere verwerkingsmethode dan nu het geval is, dan zal hiervoor een vergunningentrajec gestart moeten worden. Een tijdstip hiervoor is niet bekend.

Zodra de minister zijn besluit bekend gemaakt heeft of wanneer zich voor die tijd onverwachte ontwikkelingen voordoen, zullen wij u opnieuw informeren.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Emmen,
de gemeentesecretaris,

I.A.A. Oostmeijer-Oosting

de locoburgemeester,

B.R. Arends

² De CE methodiek is een methodiek die is ontwikkeld door het bedrijf CE Delft om de milieu- en duurzaamheidseffecten van ingrepen in de diepe ondergrond in beeld te brengen en te kunnen afwegen.

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum 22 november 2016
Betreft Alternatievenafweging verwerking productiewater Schoonebeek

Geachte Voorzitter,

In mijn brief van 17 augustus 2016 (Kamerstuk 32 849, nr. 82) heb ik aangegeven dat NAM op 28 juni 2016 een tussenrapport heeft gepubliceerd over de herafweging voor de verwerking van productiewater uit het olieveld Schoonebeek.¹ Op dit tussenrapport zijn diverse reacties gekomen. Ook heeft hierover overleg plaatsgevonden met de regio. Hierbij informeer ik uw Kamer over mijn conclusies inzake de alternatievenafweging voor verwerking van het productiewater uit het olieveld Schoonebeek. Daarmee geef ik tevens invulling aan het verzoek van de vaste commissie voor Economische Zaken om een reactie op de rapportages over de alternatievenafweging voor de verwerking van productiewater uit het olieveld Schoonebeek (commissieverzoek ingezonden 29 september 2016, kenmerk 2016Z17510/2016D36502).

Rapportages

NAM heeft op 28 juni 2016 een tussenrapport heeft gepubliceerd over de herafweging voor de verwerking van productiewater uit het olieveld Schoonebeek. Het rapport is opgesteld door RoyalHaskoningDHV (hierna: RHDHV) in opdracht van NAM. Aan het rapport is een "zorgpuntennotitie" toegevoegd, waarin de zorgen en vragen van de regio worden weergegeven en beantwoord. Ik heb het tussenrapport voor advies voorgelegd aan Deltares en aan de Commissie voor de m.e.r. (hierna: Commissie). De adviezen van beide adviseurs heb ik op 12 september 2016 aan uw Kamer gestuurd (Kamerstuk 32 849, nr. 83). Het gaat om de volgende documenten:

- Deltares, Toetsing Tussenrapport Herafweging verwerking productiewater Schoonebeek, Notitie Deltares, 1221062-002-BGS-0006, 3 augustus 2016;
- Deltares, brief met algemeen oordeel rapport Toetsing "Herafweging verwerking productiewater Schoonebeek, Tussenrapport Alternatievenafweging", 1 september 2016;
- Commissie voor de milieueffectrapportage, Evaluatie verwerking productiewater Schoonebeek, Advies over het Tussenrapport alternatievenafweging, 8 september 2016, projectnummer: 3093.

---

¹ Herafweging verwerking productiewater Schoonebeek, Tussenrapport alternatievenafweging, referentie I&BBD9591-100-100R001F02, 02/Finale versie, 28 juni 2016.

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk
DGETM-EO / 16163749

Naar aanleiding van de adviezen van Deltares en de Commissie heb ik NAM verzocht enkele aspecten van het tussenrapport over de herafweging te verduidelijken. Dit heeft geleid tot een herziening van de samenvatting van het tussenrapport en tot een notitie van RHDHV met aanvullingen op het tussenrapport. Beide documenten zijn door NAM op 30 september 2016 gepubliceerd op haar website.² Verder heb ik een reactie op het tussenrapport ontvangen van Burgerinitiatief Stichting Stop Afvalwater Twente (hierna: het Burgerinitiatief).³ Ook heb ik een afschrift ontvangen van een advies van de TU Delft, dat op verzoek van de provincie Overijssel is uitgebracht.⁴

Reacties op de rapporten

Deltares

In haar algemeen oordeel geeft Deltares het volgende aan: "Uit de toetsing van Deltares blijkt dat in het tussenrapport nagenoeg alle aspecten die van belang zijn voor de afweging van alternatieven voor verwerking van productiewater uit Schoonebeek zijn behandeld. De beschrijving van deze aspecten vindt over het algemeen plaats op een overzichtelijke en logische wijze. Daarmee biedt het rapport een goed uitgangspunt voor het maken van een keuze voor 1 of 2 alternatieven die in de laatste fase van het onderzoek later dit jaar aan een volledige analyse volgens de CE-methodiek worden onderworpen."

Deltares geeft ook aan dat het rapport op een aantal punten aangevuld en verduidelijkt zou kunnen worden. Deze aanvulling en verduidelijking kan volgens Deltares gebeuren tijdens de volgende fase van het onderzoek, aangezien het niet gaat om cruciale informatie voor het maken van een keuze tussen de alternatieven. Er is een aantal aspecten waarvan Deltares adviseert om die wel in de huidige fase te verduidelijken, om een goede afweging tussen alternatieven mogelijk te maken. Dit advies heb ik opgevolgd en ik heb NAM verzocht om de aspecten die Deltares noemt nader te verduidelijken. Hieraan is gevolg gegeven in een herziening van de samenvatting van het tussenrapport en in de notitie van RHDHV met aanvullingen op het tussenrapport.

Commissie voor de m.e.r.

De Commissie oordeelt dat er één belangrijk punt is dat in het tussenrapport onvoldoende tot uitdrukking komt, namelijk de beoordeling van de effecten van lozing in de diepe ondergrond en op zee. Daardoor zouden de beschreven effecten voor de huidige situatie, het alternatief 'waterinjectie Twente-Drenthe' en het alternatief 'zoutwater naar zee' mogelijk minder negatief kunnen uitvallen dan in het tussenrapport is aangegeven. De Commissie concludeert vervolgens: "Met inachtneming van dit punt, is de Commissie van oordeel dat de informatie uit het tussenrapport een goede basis vormt voor de keuze van alternatieven die nader uitgewerkt zullen worden." Ik heb NAM verzocht om een reactie te geven op de opmerkingen van de Commissie. Deze reactie is, zoals hierboven aangegeven, openbaar geworden op 30 september 2016 met de notitie van RHDHV met

---

² <http://www.nam.nl/techniek-en-innovatie/waterinjectie-in-twente/downloads-waterinjectie-twente.html>

³ <http://www.stopafvalwatertwente.nl/Bevindingen%20Tussenrapport%20RoyalHaskoningDHV%20-%20Versie%203.pdf>

⁴ http://www.overijssel.nl/publish/pages/158161/briefadviestudelft_twentewaterinjectie250820162_pdf.pdf

aanvullingen op het tussenrapport. Uit dit document blijkt dat het zuiveringsproces van het zoute productiewater uit Schoonebeek een ingewikkeld proces is, waarbij niet kan worden uitgesloten dat er een calamiteit optreedt. Zo'n calamiteit zou tot gevolg kunnen hebben dat er ongewenste stoffen in de Eems komen. RHDHV gaat ervan uit dat er maatregelen ontwikkeld kunnen worden om de gevolgen van dergelijk calamiteiten te beperken. Als dit alternatief wordt gekozen dan zal dit aspect nader onderzocht moeten worden.

Overige reacties

Op verzoek van de provincie Overijssel heeft de TU Delft op 25 augustus 2016 een advies uitgebracht over het tussenrapport. De onderzoekers van de TU Delft kwalificeren het rapport van RHDHV als een uitgebreid en gedetailleerd rapport, waarin alle facetten worden beschreven, vaak onderbouwd met gedetailleerde gegevens. Daar staat tegenover dat volgens de onderzoekers van enkele onderdelen de beschrijvingen in het rapport nog algemeen blijven, zonder alle aspecten en details te noemen. Zij hebben een aantal vragen en opmerkingen bij het tussenrapport geplaatst. RHDHV heeft op deze vragen en opmerkingen een reactie gegeven in de eerder vermelde notitie met aanvullingen op het tussenrapport.

Het Burgerinitiatief heeft mij notities gestuurd met bevindingen over het tussenrapport en de op 30 september 2016 gepubliceerde herziende samenvatting en bijgaande notitie van RHDHV. Ik zal de notities van het Burgerinitiatief doorsturen naar de Commissie zodat deze in haar advies over het eindrapport kunnen worden meegenomen.

Tussenstap en overleg met belanghebbenden

Met het tussenrapport, de diverse daarop uitgebrachte adviezen en de aanvullingen die naar aanleiding daarvan zijn opgesteld, zijn op hoofdlijnen de voor- en nadelen van de verschillende vijf alternatieven voor mij voldoende duidelijk. Op 7 maart 2016 heb ik van de Commissie voor de m.e.r. advies gekregen over de opzet en proces van de evaluatie. De Commissie heeft geadviseerd om een tussenstap in te bouwen zodat uitgaande van het tussenrapport en interactie met de regio een keuze kan worden gemaakt voor één of meerdere perspectiefrijke en realistische alternatieven die daarna uitgewerkt worden in het eindrapport. Ik heb dit advies overgenomen.

Op 6 oktober 2016 is overleg gevoerd met regionale bestuurders.⁵ Tijdens dit overleg zijn de volgende voorkeuren uitgesproken:

- Unaniem wil men alternatief 1 uitgewerkt zien (productiewater zuiveren, waarna er een vast zoutproduct overblijft);
- Alternatief 2 (gezuiverd zout water afvoeren naar de Eems) is voor de provincie Groningen niet acceptabel, maar voor de andere bestuursorganen wel een nader onderzoek waard;

---

⁵ provincies Overijssel, Drenthe en Groningen, gemeenten Coevorden, Emmen, Tubbergen, Oldenzaal, Dinkelland, Lossler, Hardenberg, Hellendoorn en waterschap Vechtstromen.

- Geen van de bestuursorganen heeft een voorkeur uitgesproken voor alternatief 3 (injectie van water met een verhoogde concentratie zout (brijnwater));
- Mocht besloten worden om alternatief 4 (injectie in Twente en Drenthe) nader te laten uitwerken, dan zou de variant "zonder mijnbouwhulpstoffen" meegenomen moeten worden;
- Voor de provincie Drenthe is waterinjectie in het Roswinkeler gasveld niet bespreekbaar vanwege de aardbevingen die zich daar tijdens de gaswinningsfase hebben voorgedaan.

Naast de regionale bestuursorganen zijn ook Vitens en het Burgerinitiatief geraadpleegd. Beide partijen hebben – om uiteenlopende redenen – een voorkeur voor de nadere uitwerking van twee alternatieven: alternatief 1 (productiewater zuiveren) en alternatief 5 (primair volledige zuivering en secundair injectie in de diepe ondergrond in Drenthe onder een kleisteenlaag). Voor Vitens zou ook alternatief 2 (zout water afvoeren naar de Eems) uitgewerkt kunnen worden. Het alternatief 3 (injectie van brijnwater) en het alternatief 4 (injectie in Twente en Drenthe) kunnen volgens Vitens overwogen worden op het moment dat waterinjectie onder drinkwatergebieden wordt uitgesloten. NAM is ook gevraagd naar haar voorkeur. NAM heeft per brief van 24 oktober 2016 laten weten dat de gecombineerde injectie van water in lege gasvelden in Twente en Zuidoost-Drenthe in haar ogen voor de lange termijn de beste oplossing is.⁶

Afweging en vervolg

Ik heb de alternatieven afgewogen uitgaande van de rapporten, adviezen, het overleg en de reacties van NAM, regionale overheden, Vitens en het Burgerinitiatief. Ik heb ook het aspect draagvlak hierin meegenomen omdat ik hieraan belang hecht. Ik ben gekomen tot een keuze voor drie alternatieven die realistisch en perspectiefrijk lijken. Deze alternatieven zullen in het eindrapport onderling worden vergeleken conform het voorschrift in de huidige vergunning. Het betreft de volgende alternatieven:

- Alternatief 1: volledige zuivering van al het in Schoonebeek geproduceerde injectiewater. Daarbij heb ik verzocht om innovatieve technologieën die zijn aangedragen door de TU Delft en het bedrijf Saltech in de uitwerking mee te nemen voor zover dat realistisch en perspectiefrijk is;
- Alternatief 4: injectie in Twente en Drenthe. Dit alternatief betreft de huidige situatie met een uitbreiding van de waterinjectie in de provincie Drenthe, zodat er voldoende capaciteit is om het injectiewater te bergen. Daarbij heb ik het Roswinkel veld uitgesloten vanwege de aardbevingen die zich daar in het verleden hebben voorgedaan;
- Alternatief 5: het alternatief van het Burgerinitiatief dat primair volledige zuivering en secundair injectie in de diepe ondergrond van Drenthe onder een kleisteenlaag beoogt.

---

⁶ <http://www.nam.nl/techniek-en-innovatie/waterinjectie-in-twente/downloads-waterinjectie-twente> [herafweging verwerking productiewater Schoonebeek]

Ik heb NAM per brief verzocht om begin december 2016 een eindrapport uit te brengen. Ik heb mijn brief aan NAM, waarin ik uitvoerig op de afweging ben ingegaan, als bijlage bij deze brief toegevoegd.

Ik zal een klankbordgroep oprichten die bij de eindfase van het onderzoek nader wordt geïnformeerd. De klankbordgroep bestaat uit ambtenaren en leden van de eerdergenoemde regionale bestuursorganen en stakeholders. Ik voorzie twee bijeenkomsten. De eerste bijeenkomst op 25 november 2016 zal gaan over de afwegingsmethodiek en de door NAM gebruikte gegevens en aannamen. De tweede bijeenkomst op 16 december 2016 zal gaan over de uitkomsten van de afwegingsmethodiek en de onderbouwing daarvan. De leden van de klankbordgroep zullen worden gevraagd om een reactie op te stellen over het eindrapport. Ik zal deze reacties betrekken in mijn besluitvorming.

Ik zal het eindrapport, net zoals ik gedaan heb met het tussenrapport, ter toetsing voorleggen aan de Commissie en aan Deltares. Ik verwacht in de tweede week van januari 2017 het advies van de Commissie en het advies van Deltares te ontvangen. Uitgaande van deze adviezen en de reacties van de verschillende bestuursorganen en stakeholders zal ik in de tweede helft van januari 2017 een besluit nemen over de toekomst van de verwerking van het injectiewater uit Schoonebeek.

(w.g> H.G.J. Kamp
Minister van Economische Zaken